

Sakkunnighörande, Utlåtande till Riksdagens social- och hälsovårdsutskott

Ärende: RP 16/2018 rd Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om kundens valfrihet inom social- och hälsovården och till vissa lagar som har samband med den

Ämne: Henkilökohtainen budjetti/Personlig budget

Hörande i social- och hälsovårdsutskottet 16.5.2018

Samfundet Folkhälsan i svenska Finland rf, Gun Eklund

Arvoisat valiokunnan jäsenet

Samfundet Folkhälsan i svenska Finland rf on voittoa tavoittelematon yhteisö, jolla on palvelutuotantoa Suomen ruotsinkielisellä alueella, yhtiönsä Folkhälsan Valfärd Ab:n kautta. Haluamme ilmaista tyytyväisyyttämme siihen, että valinnanvapautta nyt myös sosiaali- ja terveyspalveluissa edistetään. Näin valtavan reformin ollessa kyseessä, kiitämme siitä, että valmistelussa on valittu palvelujen järjestämiseksi modernin ja agiilin toteuttamistavan. Muuttuvassa toimintaympäristössä koko mallia ei kaikissa yksityiskohdissa voi saada valmiiksi kerralla, keskeistä on, että uudistus nyt viedään eteenpäin ripeästi ja, että henkilökohtaisen budjetin suomaa itsemääräämistä kasvatetaan matkan varrella.

Kaikille sama itsemääräämisoikeus

Pidämme hyvänä, että maakunnan on otettava henkilökohtainen budjetti käyttöön 27§ 1 mom. tarkoitetuille ryhmille. Henkilökohtainen budjetti koskee suurta lukumäärää, ja väestön ikääntyessä mm muistisairaiden määrä huomattavasti kasvaa. Lakiehdotuksen 27 § mom. 3 mukaan henkilökohtaista budjettia voi käyttää asiakkaille joilla on jatkuvaa ja laaja-alaista avun tai tuen taikka hoidon ja huolenpidon tarvetta **ja jotka pystyvät joko itse tai tuettuina suunnittelemaan ja valitsemaan omat palvelunsa**. Katsomme, että ”pystyvät joko itse tai tuettuina suunnittelemaan” ei ole tarpeeksi perusteltu ja vaarana silloin on, että mm vaikeasti kehitysvammaiset ja vaikeasti muistisairaajat rajataan näiden palveluiden ulkopuolelle.

Ehdotamme lisäystä 27§:n tai sen perusteluihin, niin että kaikkein heikoimmassa asemassa olevat henkilöt, jotka myös ovat nimenomainen riskiryhmä kaltoinkohtelulle, eivät voi jäädä valinnanvapauden ja henkilökohtaisen budjetin ulkopuolelle. Ehdotamme lisäystä missä edellytykset voidaan katsoa täyttyvän, vaikka henkilöllä olisi vaikeuksia ilmaista tahtoaan, jos omaiset tai läheiset pystyvät sitä tulkitsemaan esimerkiksi hänen elekielensä tai käyttäytymisensä kautta. Myös varhaisemmassa vaiheessa muistisairautta laaditussa tahdonilmaisussa tehdyt toivomukset tulee ottaa huomioon henkilökohtaisessa budjetissa.

Myös 30§:n perusteluihin toivomme lisäystä, budjetista päättäessä on varmistettava, että budjetti riittää tuen ja tarpeen mukaiseen järjestämiseen.

Pidämme hyvänä, että asiakkaalla tämän lisäksi on mahdollisuus ostaa lisäpalveluita suoraan tuottajalta.

Innovatiivisuus ja asumisen ja palvelun erottaminen

Pidämme hyvänä, että henkilökohtainen budjetti antaa tilaa innovatiivisuudelle ja luo uusia malleja palveluihin. Palvelumuotoilu ja yhdessä rakennetut palvelut voivat parhaiten huomioida erillistarpeet ja henkilökohtaiset toivomukset. **Pidämme tärkeänä, että asunto ja palvelu eivät tulevaisuudessa ole samalla tavalla liitetty toisiinsa kuin tänä päivänä, jolloin jopa henkilöstömitoitus suurimmaksi osaksi on liitetty asumismuotoon (tuettu asuminen, palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen).** Ihmisellä tulee olla oikeus vapaasti valita asumismuotonsa, vaikka on jatkuvan ja laaja-alaisen palvelun tarpeessa, ja henkilökohtaisella budjetilla sitten hankkia tarvittavat palvelut. Henkilökuntamitoituksessa digitaaliset ratkaisut tulee huomioida. **Näistä asioista toivomme perusteluihin lisäystä.** Lupamenettely on tänä päivänä jäykkää, hidasta ja äärimmäisen tuotokeskeistä. Huolenamme on, että tästä tuotokeskeisestä näkökulmasta on viranomaiskäytännössä vaikeata luopua, ja että innovatiivisuus rekisteröinti ja valvontamenettelyn kautta hiipuu.

Aikataulu ja erilliskäyttö kilpailutussäännöistä väliaikana

Aikataulua on jo lykätty muutaman kerran. Monet kilpailutukset palveluista on kuitenkin toteutettu, sillä aikataululla, että SoTe ja valinnanvapaus astuisi voimaan jo vuoden 2020 alusta. Aikataulu on nyt ehdotettu alkavan henkilökohtaisen budjetin kohdalla vasta kesällä 2020. Jos kunnat joutuvat kilpailuttamaan palvelut täksi lyhyeksi väliajaksi hankintalakiin viitaten, syntyisi tilanne missä kaikille pienille tuottajille (jotka usein ovat pienyrityksiä, yhdistyksiä tai säätiöitä) olisi vaarana hävitä kilpailutus koska niillä ei ole mahdollisuutta edes vähäksi aikaa alentaa hintoja niin kuin suurilla kansainvälisillä firmoilla on. **Suuret kilpailutukset väliajaksi vaarantaisi koko tulevaisuuden kolmannen sektorin pieniltä tuottajilta sekä pienyrityksiltä, ja ratkaisemattomat väliajan ongelmat voisivat näin ollen vaarantaa koko valinnanvapauden mahdollisuutta lain tultua voimaan.** Ehdotamme siksi erillissääntelyä siitä että, hankintalain määräyksiä ei tarvitse noudattaa ja olemassa olevia sopimuksia voi jatkaa, jos kyseessä on sopimus joka, menee umpeen lain hyväksymisen jälkeen ja on sellaista palvelua, joka lain astuttua voimaan voi valinnanvapaudella valita itse palvelutuottajan.

Ruotsinkieliset erilliskäytöt

Perustuslain 17§:n mukaan on taattava oikeudet palveluihin maan molemmilla virallisilla kielillä. **On äärimmäisen tärkeätä, että valinnanvapautta tai mahdollisuutta henkilökohtaisen budjetin käyttöön ei rajoiteta kielen perusteella.** Ruotsinkielisellä alueella maakunnan vastuulla tulee olla, että ruotsinkielisille taataan myös valinnan mahdollisuus. Valinnanvapaus ja

henkilökohtainen budjetti luovat mahdollisuuden laajentaa ruotsinkielisten palvelujen tuottajien määrää.

Puollamme erityishuoltopiirien purkua, myös kehitysvammaisille tulee suoda samat mahdollisuudet ja oikeudet valinnanvapauteen kuin muille palveluita tarvitseville erityisryhmille. Juuri kehitysvammaisille, on historiallisesti hyvän hoidon ja erikoisosaamisen nimessä ylläpidetty eristettyjä rakenteita, jotka ovat erottaneet nämä henkilöt omista perheistä ja muusta yhteiskunnasta. **Nyt kun erityishuoltopiirit lakkautetaan, vastustamme jyrkästi mallia jonka mukaan ruotsinkielisille kehitysvammaisille rakennettaisiin erilliskokous tiettyyn maakuntaan.** Tällainen malli on syrjintää, eikä suo samoja kehitysmahdollisuuksia ruotsinkielisille palveluille kuin suomenkielisille. Erillismalli ruotsinkielisille kehitysvammaisille rajoittaa näiden henkilöiden valinnanvapautta ja on, mielestämme vastoin ihmisoikeusperustaista ajattelutapaa, ja vastoin koko länsimaista vammaispolitiikkaa. Vammaisten henkilöiden syrjimättömyys on kirjattu perustuslakiin.

Vastustamme ruotsinkielistä erityiskokousta kehitysvammaisille tai muille erityisryhmille. Tarvittavaa erikoisosaamista palvelutarpeen arviointia varten on jokaisessa maakunnassa riittävästi, ja pidämme tietenkin tärkeänä, että rannikkoalueen neljässä maakunnassa on tarvittava määrä myös ruotsin kieltä osaavia henkilöitä tähän tehtävään. **Erilliskokousten sijasta, maakunnan tulisi alueellaan taata riittävä määrä ruotsinkielisten palveluiden tuottajia, jotta erityisryhmillä on aito valinnanmahdollisuus.**

Folkhälsan on aktiivinen toimija myös hyvinvoinnin ja terveydenedistämisessä. **Myös silloin kun kyseessä ovat paljon palvelua tarvitsevat henkilöt, niin haluamme korostaa ennaltaehkäisevän toiminnan tärkeyttä, elämänhallinnan vahvistamista sekä toimintakyvyn ylläpitämistä.** Tässä työssä sosiaali- ja terveysjärjestöillä on tärkeä rooli.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytyksiä ei tule heikentää, vaan yhteistyötä päinvastoin edelleen kehittää. On tärkeää että maakunta voi osana hyvinvoinnin- ja terveyden edistämistyötään avustaa yleishyödyllisiä yhdistyksiä ja säätiöitä näiden hyvinvointia- ja terveyttä edistävissä ei-taloudellisissa toiminnoissa. Kunnat ja maakunnat tulisi lisäksi velvoittaa nimeämään hyvinvoinnin edistämistyöhönsä vastuutaho, jonka tehtävänä on toimia yhteyshenkilönä ja koordinaattorina sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä että nimenomaan järjestöjen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Yhteystiedot: Gun Eklund, puh. 050 5417731, gun.eklund@folkhalsan.fi